

TOKAT ERBAA YÖRESİ HACIPAZAR VE DEĞİRMENLİ KÖYLERİNDE ARAZİ TOPLULAŞTIRMASININ SULAMA PROJELERİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Kadir SALTALI

G.O.Ü. Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü - TOKAT

Mustafa KILIÇ

G.O.Ü. Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü - TOKAT

ÖZET

Bu çalışmanın amacı arazi toplulaştırma projesinin yapılışı ve bu projenin içinde yer alan sulama projesi ile toplulaştırma projesi dikkate alınmadan yapılan sulama projelerinin karşılaştırmaktır. Bu nedenle Tokat ile Erbaa ilçesi Hacıpazar-Değirmenli köylerinde toplam 800 hektarlık arazide bu çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma alanında eski (mevcut) durumda 1468 parsel bulunurken yeni durumda (toplulaştırmadan sonra) bu sayı 648 adet parsel düşmüştür. Toplulaştırma projesi ile beton kaplamalı kanal uzunluğu 40.750 m. toplulaştırmaz sulama projesinde ise 49.165 m. olarak planlanmıştır. Yapılan iki sulama projesinin karşılaştırılması ile beton kaplamalı sulama kanalı uzunluğunda toplam 8.415 m. (%17) fark bulunmuştur.

Araştırma bulguları dikkate alındığında toplulaştırma uygulanmayan sulama projelerinde, işletmeyi oluşturan parsellerin küçük, şekillerinin düzensiz ve dağınık olması sulama şebekelerinin planlanması ve inşaatında güçlüklerle ve birim maliyetin yükselmesine neden olmaktadır. Bu durum arazi developman hizmetlerinin bireysel olarak değil, arazi toplulaştırması ile bütünleştirilerek yürütülmesinin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

The Importance of Land Consolidation in Irrigation Projects Located at Hacıpazar - Değirmenli Village of Erbaa - Tokat

ABSTRACT: The aims of this research are application of the land consolidation project and comparisons of the consolidated and unconsolidat irrigation precets in the working area which is located at Hacıpazar and Değirmenli Village of Erbaa-Tokat, In this area parcel number was 1648 before land consolidation, but at the moment this number is 648. The length of channels has been planned to be 40.750m. with the consolidation project and 49.115 m. with the unconsolidation project. There is 8.415 m. (%17) difference between the two projects.

As a result, the irrigation project without land consolidation caused more expenses because of unsuitable parcel conditions. For this reason, land developing works should be integrated with land consolidation.

GİRİŞ:

Tarım işletmelerinde toprak yetersizliği, toprak mülkiyetindeki dengesiz dağılım, kiracılık ve ortakçılık gibi arazi kullanma biçimlerindeki düzensizlikler, toprakların dağınık, küçük, parçalı ve şekillerinin düzensiz oluşu gibi tarımsal bünye bozuklukları, tarımsal üretimi artırıcı teknik tarım yöntemlerinin (sulama, gübreleme, ilaçlama, mekanizasyon iyi tohumluk kullanım vb.) uygulamasını olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye'de son yıllarda teknik tarım yöntemlerini uygulamadaki gelişmeler, birim alandan elde edilen verimi artırmasına rağmen istenilen düzeye henüz ulaşamamıştır. Bu durum tarımın temel sorunlarını çözülmeden, teknolojik önlemlerin tek başına yarar sağlamıyacağını ortaya koymaktadır (1).

Ülkemizde en önemli tarım politikası tedbiri tarımsal yapının entegre olarak iyileştirilmesidir. Bunlar arasında arazi toplulaştırması önemli bir yer tutar (2). Özellikle küçük tarım işletmelerinde tarla parsellerinin dağınık ve küçük olması, proje alanında arazi developman hizmetlerinin uygulanmasında bütünlük ve koordinasyonu bozucu niteliktedir (3). Arazi toplulaştırması göz önüne alınmadan hazırlanan sulama projelerinde kanal güzergahları parselleri mümkün olduğu kadar parçalamamak amacı ile bazı hallerde zorunlu olarak eğriler çizerek uzatılmaktadır. Bu durum projenin fizibilitesini ve yatırım giderleri kalemlerini olumsuz yönde etkileyen bir unsurdur. Oysa toplulaştırma uygulanacak projelerde güzergahlar en kısa yoldan ve en ideal faydaya ulaşacak şekilde düzenlenmekte dolayısıyla mühendislik tekniği ve mühendislik ekonomisi açısından daha fizibil projelerin devreye sokulması imkanı doğmaktadır (4).

Devlet sulama şebekelerinde tarım arazilerinin tamamının sulama ve drenaj ağına bağlanmamış olması nedeni ile ülkemizde özellikle sulama alanlarında arazi toplulaştırması çok büyük önem taşımaktadır. Zira devlet sulama şebekelerinde bilfiil sulanan alanın miktarı projede ön görülen alana kıyasla düşük kalmaktadır. Sulamada yararlanma oranı %42-56 arasında değişmekte olup, genellikle %50'nin altında olmaktadır. Bu durum toplulaştırma projeli sulama projesini zorunlu kılmaktadır.

MATERYAL VE METOD

Araştırmada materyal olarak, Tokat ili Erbaa ilçesi Hacıpazar-Değirmenli köyleri arazi si ele alınmıştır. Araştırma alanında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan arazi toplulaştırma projesi içerisinde yer alan sulama projesi ile arazi toplulaştırma projesi dikkate alınmadan hazırlanan sulama projesinin ekonomik yönden karşılaştırılması yapılmıştır. Ayrıca Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan arazi toplulaştırma projesinin arazide uygulanması yapılarak mevcut durum (toplulaştırmadan önceki) ile toplulaştırmadan sonraki durum irdelenmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar

	Toplulaştırmadan önce	Toplulaştırmadan sonra	Fark
Parsel sayısı	1468	468	820
Ort. parsel büyüklüğü	4.99 da	10.26 da	5.27 da
Projelenen sulama kanalı uzunluğu	49.165 m	40.750 m	8.416 m

Buna göre Hacıpazar-Değirmenli arazi toplulaştırma projesinde eski durumda 1468 parsel sayısı projenin uygulanması ile 648'e düşmüştür. Eski durumda ortalama parsel büyüklüğü 4.99 dekar iken yeni durumda 10.26 dekara yükselmiştir. Bu projenin uygulanması ile toplulaştırma oranı %52 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de 1961-1989 yılları arasında uygulanan 141 arazi toplulaştırma projesinde ortalama arazi toplulaştırma oranı %44.62'dir. Parsel büyüklüğü, uygulanan tüm projelerde toplulaştırma projesinden önce 9.978 dekar sonra ise 18.01 dekadır (5).

Hacıpazar-Değirmenli arazi toplulaştırma projesinde ortalama parsel büyüklüğü (10.26 da.) dikkate alındığında bu oran Türkiye ortalamasının (18.00 da) altındadır. Bu sonuç işletmelerin diğer bölgelere göre çok parçalı ve dağınık olmasından, pancar ekiminin doğal sınırlara dayalı alanlarda yapılması nedeniyle çiftçilerin parsellerini en az iki blokta birleştirilmesini istemelerinden, köye yakın arsa konumundaki parsellerin olduğu gibi korunmasının istenmesinden, alkalilik, tuzluluk gibi problemi olan parsellerin genellikle eski sahibine verilmesinden, aile içi geçimsizliklerin projeye etki etmesinden ve işletme sahiplerinin küçükte olsa yalnız bir parselin bütün fidesi ve sebze yetiştiriciliği için köye en yakın yerden verilmesini istemelerinden kaynaklanmaktadır.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Hacıpazar-Değirmenli köyleri arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme projesinde sulama kanallarının toplam uzunluğu 40.000 m. olarak projelenmiştir. Fakat projenin uygulanması sırasında zorunlu değişikliklerin yapılması ile toplam kanal uzunluğu 40.750 m. yükselmiştir. Bu alanda arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme projesi dikkate alınmadan yapılan sulama projesinde ise toplam kanal uzunluğu 49.165 m'dir.

Araştırma verilerine göre arazi toplulaştırma projesi ile beraber yürütülen sulama projesi ile arazi toplulaştırma projesi dikkate alınmadan yapılan sulama projesinde, beton kaplamalı kanal uzunluğunda 8.415 m. fark bulunmuş olup kanallarda sağlanan tasarruf uzunlukta %17, maliyette ise %21'dir.

Güneydoğu Anadolu projesi içinde yer alan ve 1991 yılında sulamaya açılması planlanan 142.000 ha'lık Şanlıurfa Ovası bölümü DSİ tarafından ilk aşamada ihale edilmiş bulunmaktadır. Bu projede toplulaştırmaya yer verilmediği takdirde yedek kanal, kanalet ve ser-

Tokat Erbaa Yöresi Hacıpazar ve Değirmenli Köylerinde Arazi Toplulaştırmasının Sulama Projelerindeki Yeri Ve Önemi

vis yollarından oluşan tesislerin parsel sınırlarını takip etmesi nedeniyle uzunluğun toplulaştırılmalı koşullara kıyasla %25-40 oranında artış göstereceği saptanmış ve projenin toplam yatırım bedelinin yaklaşık 61 milyar TL. olacağı hesaplanmıştır. Projede toplulaştırma uygulandığı takdirde toplam yatırım bedelinin yaklaşık olarak 47.5 milyar TL. inebileceği bildirilmiştir. Başka bir ifade ile toplulaştırmanın sulama şebekesi inşaatında %22 oranında bir tasarruf sağlayabileceği anlaşılmaktadır 56).

Adana - Ceyhan - Doruk köyünde yapılan arazi toplulaştırma projesinde DSİ'den alınan birim fiyatlar dikkate alınarak yapılan hesaplamalarda toplulaştırma ile kanaletlerin yapım maliyetinde %17,15'lik bir azalma bulunmuştur (7).

SONUÇ

Bu çalışmada, mevcut arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme projenin uygulanması ile parsel sayısı 1648'den 648'e düşerken ortalama parsel büyüklüğü ise 4.99 dekar'dan 10.26 dekara yükselmiştir.

Arazi toplulaştırma projesi ile yapılan sulama projesi ile arazi toplulaştırma projesi dikkate alınmadan yapılan sulama projesi karşılaştırıldığında beton kaplamalı sulama kanallarında sağlanan tasarruf, uzunluk olarak 8.415 m. olup %17'dir. Maliyette ise Köy Hizmetleri 1991 birim fiyatlarına göre %21'dir.

Konu ile ilgili uzmanlar sulama ve arazi geliştirme projelerinde arazi toplulaştırmasının mutlaka ele alınması gereken önemli ve tamamlayıcı bir unsur olduğu hususunda söz birliği etmişlerdir (8). Ayrıca parçalanmış mülklerde ekonomik çiftçilik yapmanın mümkün olmadığını ve sulama geliştirmesinde imkansız denecek kadar güç olduğunu vurgulamışlardır (9).

KAYNAKLAR

1. Aksöz, İ., Türkiye'de Arazi Toplulaştırmasının Önemi, Topraksu Dergisi, Sayı: 29 ANKARA, 1970.
2. Yıldız, N., Türkiye'de Çok Yönlü Arazi Toplulaştırması üzerine bir inceleme, İSTANBUL, 1974.
3. Zengin, K.Z., Tarsus-Çavuşlu Yöresi Kaleönü Göleti Sulama Projesinde Farklı Toplulaştırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ç.Ü. Fen Bilimleri enstitüsü, Adana, 1988.
4. Bayram, M.Hazar, T., Sulama Projelerinde Arazi Toplulaştırma Semineri, BURSA, 1988.,
5. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sulama Dairesi Başkanlığı Arazi Toplulaştırma Brifingi, ANKARA, 1990.
6. Şehirlioğlu, B., Tarım Reformu Hizmetleri Açısından Arazi Toplulaştırması, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), I.Harran Kalkınma Sempozyumu, ŞANLIURFA, 1988.
7. Küsek, G., Adana - Ceyhan - Doruk Köyü Topraklarında Arazi Toplulaştırması, Sınır Kayıpları, Yol Uzunluğu ve Buna Bağlı olarak Parsel İçi ile İşletme - Parsel Arasında Meydana Gelen Enerji, İşgücü Kaybı ve Kültürteknik Yatırımları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, ADANA, 1988.
8. Verkoren, J.Türkiye'de Arazi Tevhidi Hakkında Rapor Ziraat Mühendisleri Odası Y.N: 4.ANKARA, 1964.
9. Zimmerman, J.D., Land Consolidation, Irrigation, John W. And Sons Inc. Newyork, U.S.A., 1966